

ויקהל פיקודי התודע "רבינו צעק בקול גדול!"

רש"י פרשת נשא

ביום כלות משה להקים - ולא נאמר ביום הקים מלמד שכל שבעת ימי המלואים היה משה מעמידו ומפרקו ובאותו היום העמידו ולא פרקו, לכך נאמר ביום כלות משה להקים, אותו היום כלו הקמותיו וראש חדש ניסן היה, בשני נשרפה הפרה, ע בשלישי הזו ראשונה, ובשביעי גלחו:

רמב"ן

הנה ידע כי שבעת ימי המלואים יצטרך להקים ולהוריד. ואולי היה כן להרגיל הלויים במעשהו כי ממנו יראו וכן יעשו...ונראה לדעתם כי בשבעת הימים הראשונים היה מקים אותו בבקר בבקר, ועומד כן כל היום וכל הלילה, וכעלות השחר היה מוריד אותו וחוזר ומקימו מיד...

רבינו בחיי

וכשם שיש בבריאת העולם שמים וארץ שהם עדות לישראל בשמירת התורה, שנאמר: (דברים ל, יט) "העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ", כן במשכן "משכן העדות". כשם שבבריאת העולם שבעת ימי בראשית, כן במשכן שבעת ימי המלואים. וכשם שבבריאת העולם ל"ב פעמים אלוקים עד "לעשות", כן במשכן: (לעיל לה, לה) "מלא אותם חכמת ל"ב". ואין ספק כי יש בזה דברים אחרים מלבד אלה שהזכרתי שלא כתבתים, וגם אני יודע אותם, ומהם שאיני יודע גם כן, והפרט הזה שהזכרתי וחדשתי הוא פתח להבין שאר הדברים.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף פח עמוד א

דאמר ריש לקיש: מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, ה"א יתירה למה לוי? - מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית, ואמר להם: אם ישראל מקבלים התורה - אתם מתקיימין, ואם לאו - אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו.

רמב"ן פרשת תרומה

וסוד המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר. וכמו שנאמר שם (לעיל כד טז) וישכן כבוד ה' על הר סיני, וכתיב (דברים ה כא) הן הראנו ה' אלהינו את כבודו ואת גדלו, כן כתוב במשכן וכבוד ה' מלא את המשכן (להלן מ לד). והזכיר במשכן שני פעמים וכבוד ה' מלא את המשכן, כנגד "את כבודו ואת גדלו". והיה במשכן תמיד עם ישראל הכבוד שנראה להם בהר סיני. ובבא משה היה אליו הדבור אשר נזכר לו בהר סיני. וכמו שאמר במתן תורה (דברים ד לו) מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה, כך במשכן כתיב (במדבר ז פט) וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת מבין שני הכרובים וידבר אליו..... והמסתכל יפה בכתובים הנאמרים במתן תורה ומבין מה שכתבנו בהם (עי' להלן פסוק כא) יבין סוד המשכן ובית המקדש, ויוכל להתבונן בו ממה שאמר שלמה בחכמתו בתפלתו בבית המקדש ה' אלוקי ישראל (מ"א ח כג), כמו שאמר בהר סיני ויראו את אלוקי ישראל (לעיל כד י).....

נתיבות שלום (פרשת פקודי עמוד רע"ח-ר"פ)

ויש לבאר על דעת העבודה עניין הקמת המשכן כ"כ הרבה פעמים. דהנה התכלית של יהודי והיעוד שלמענו ירד לעולם היא כמד"כ "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", "בתוכו" לא נאמר אלא "בתוכם", בתוך כל אחד ואחד, שיהודי יכשיר את גופו להיות מקום להשראת השכינה. וכדאיתא בספרים הקדושים על הפסוק (בדברים לג) "מעונה אלוקי קדם", יהודי צריך לעשות עצמו מעון לאלוקי קדם, שיתקיים ושכנתי בתוך כל אחד ואחד, ומתחת זרועות עולם...ואם יהודי עושה כן אזי מתקיים בו ויגרש מפניך אויב ויאמר השמד. זו עיקר העבודה של יהודי לעשות עצמו בית המקדש מעט שיהיה מקום להשראת השכינה.

2.

....וגם בעניין שבעת ימי המילואים שקדמו להקמת המשכן שבהם היו מפרקים ומקימים את המשכן בכל יום מלמדת התורה"ק את הדרך ליהודי, שגם אם עצמל ומתייגע לבנות את משכנו, ולאחר מכן נכשל ונפל לגמרי וכל בניינו התפרק, אל יתייאש אלא יתנער מיד וישוב ויבנהו. ואסור ליהודי ליפול ברוחו, ואפילו לאחר ירידה שכזו שבנה את בית מקדשו ונתפרק לגמרי עליו לחזור שוב ולבנותו. שזו עניין עבודת שבעת ימי המילואים, לפרק את המשכן ולהקימו שוב. ועניין שתי פעמים בכל יום מרומז לבוקר וערב, לעיתים המאירים, ולעיתים החשכים....ואף שקיבל על עצמו כ"כ הרבה פעמים ונכשל, הריהו מקבל שוב להבא. והיינו כאמור שאף אם יהודי קיבל על עצמו ואח"כ נכשל ונפל ונתפרק לגמרי עד שכבר אינו ראוי להשראת השכינה, יקבל שוב על עצמו שמעתה יהיה ראוי להשראת השכינה. ואמר עוד מרן זי"ע, שאהיה פעמיים אהיה עולה בגמטריה אמ"ת. האמת היא שאפילו אם יהודי קיבל על עצמו כל כך הרבה פעמים, אהיה פעם אהיה, שמעתה ישתנה ושוב נכשל ונפל, אעפ"כ אם חוזר ומקבל ע"ע שוב, מקבלו הקב"ה ברצון. וזאת מלמדת לנו התורה"ק בעניין שבעת ימי המילואים, שפרקו והקימו כ"א פעמים את המשכן, שכמה שמקבל ונכשל ישוב ויקבל על עצמו עוד פעם.

עוד י"ל בעניין הקמת המשכן ופירושו בכל יום. דכאשר יהודי בונה את בית המקדש מעט שלו עליו לבדוק תמיד היטב אם בנהו כראוי ואם אין פגימות בבניינו. ובכל פעם צריך להתבונן ולבדוק בעצמו היטב בחורים ובסדקים ביתר עמקות אם אין בו שורש פורה ראש ולענה הגורם להסתלקות השראת השכינה, או איזה ליקוי או עניין רע הגורם ל"ושב מאחריו" חו"ש. ובכל פעם עליו לבנותו שוב, ולהשלים בניינו ביתר עמקות וביתר שלמות. וזה היה עניין ההכנה של שבעת ימי המילואים קודם בניין המשכן, בכדי שיהיה הבניין שלם....

טללי חיים (שמות שפזו, שצו ושצח)

עם ישראל קדוש לעולם

חטא העגל. זעזוע נורא וקשה. עלול אדם לחשוב, שחלילה חטא זה ניתק בין עם ישראל לקב"ה. אלא, שבאמת מהותם של ישראל תישאר לעולם בקדושתה ובטהרתה. יתירה מזאת, לפעמים דווקא לאחר נפילה קשה ניתן להכיר ולזהות דבר זה. ואכן, מהותם של ישראל ניכרת מאוד לאחר חטא העגל, בתחילת פרשת ויקהל, שבה מדובר על ההתנדבות למשכן.

משבר קשה ותהומי עבר עם ישראל בחטא העגל, זעזוע נורא. העם השחית, עשה עגל מסכה, רגע לאחר הרוממות הנפלאה של מתן תורה. אם נעצור את המבט ונתמקד במאורע זה בניסיון לאפיין את עם ישראל דרכו - התוצאות לא יהיו מאירות כל כך.

ואולם, מייד לאחר משבר איום זה, מגיעים אנו לפרשה מופלאה, בה הלב הטהור והאוהב של ישראל מאיר ומבצבץ מבין פסוקיה. הנה, הקב"ה מבקש מאיתנו תרומה. והלא הדבר מוזר, וכי הקב"ה מבקש 'תרומה'? הלא כל מה שיש לנו - שלו הוא! מדוע יצווה אותנו להביא לו מעט משל עצמו? אלא שהקב"ה מתאוה ומשתוקק לגילויי האהבה של ישראל כלפיו. "כמו שאם יש לך חבר אתה חפץ שיאהבך, כך הקדוש ברוך הוא שהוא רעך רוצה שתאהבנו" (ראשית חכמה שער אהבה פרק ה). משום כך הוא איננו מחייב, אלא מבקש. כי את הלב הוא מבקש, את הרצון והשייכות. בייחוד המקום הקדוש, המקום שמבטא את עוצמת המפגש בין הקב"ה ועם ישראל, מוכרח להיבנות על אדני האהבה והמסירות העמוקה של עם ישראל לקב"ה ושל הקב"ה לעם ישראל.

21

פרשות אלו, הן הפרשות של עם ישראל. לא פעולה עליונה ולא פעולה של משה בונות את המשכן, אלא עם ישראל, הם בעצמם, האנשים והנשים, כל מי שנשא ליבו אותו, קמים ובונים את הבית לה', מכינים מכון ודירין למי שליבם מסור לו בכל עת, למי שהם אוהבים יותר מכל, שמוכנים למסור את נפשם אליו בדביקה, תשוקה וחפיצה. אותו עם שחטא ונפל, עם שפנה אל רהבים והתלכלך, הכאיב כאב גורא לאביו שבשמים ועורר כעסו, זהו העם הטהור והקדוש, עם שנשמחו חצובה ממרגליות עליונות, ששום חטא לא יכול לנתקו ממקורו, ולהיפך - דווקא מהצער העמוק שפצע בבשר החי, בחטא של ניכור והפניית עורף, דווקא מכך קמה והתעוררה אותה כמיהה החבריה במעמקי הנפש, צימאון וערגה אל אבינו אהובנו, לשוב אליו, לבקש קרבתו ודבקתו עימנו באהבה בתענוגים. זוהי התשוקה העמוקה בחילא יתיר, שהתגלתה בעם ישראל והביאה אותם להירתם בכל כוח, במרץ ובחשק עצום, לבניית המשכן, להעמדת הבית לה', מקום חי ונכסף, לשכינתו של הקב"ה בקרבנו.

מבחינה מסוימת אפשר לומר שאלמלא חטאו ישראל בעגל, היה המשכן בדרגה של 'צדיקים גמורים', ולאחר החטא, נוסד המשכן על יסוד של 'בעלי תשובה', ולא של צדיקים גמורים. לפיכך מתואר בפרשה פסוק מיוחד - 'וַיָּבֵאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים'. מה רצה הכתוב לומר לנו? מדויק מכאן ה'שפת אמת', שהאנשים באו בתוספת מרובה ובמרץ רב יותר מהנשים. ויסוד העניין הוא, שכידוע הנשים לא חטאו בעגל ואילו רק האנשים הם אלו שחטאו, וממילא, דווקא בהם התגלתה מסירות גפש עמוקה וחזקה יותר, בחילא יתיר, לבניין המשכן ולדבקות בה' יתברך. וכך אומר ה'שפת אמת' (ויקהל, שנת תרל"ה):

"בשם אמו"ז ז"ל על פסוק 'וַיָּבֵאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים' על פי מאמר רז"ל 'במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד' (ברכות לד ב). וזה שאמר 'האנשים', שחטאו בזהב העגל, באו בחילא סגי, 'על הַנָּשִׁים', שלא חטאו כו'. וזה פירוש תשובה, שעל ידי שלוקח לו דרך מרצון החטא איך לעשות רצון עליון כמאמר 'עשה רצונו כרצונך', נמצא מחויר רצון החטא למוטב. כי כל הרצונות אשר לא לה' המה נמצאים כאדם רק כדי ללמוד דרך לעבודתו ית' ונמצא משיב הרצון למקומו. וזה המקום - אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד בו כי לא נמצא להם רצון עמוק כזה".

אם כן, דווקא האנשים, אלו שחטאו, הם שבכל לב מבקשים את ההתפייסות בין הקב"ה לעם ישראל, ולכן ליבם בווער ונוהה אחר תרומת המשכן, לתקן בזאת את החטא של קרירות הלב והניכור שהובילו לחטא העגל. כמו כן, דווקא מי שחטא, מכיר היטב את סכנות העולם הזה, ומבקש בכל ליבו לייסד מכון להשראת השכינה, למען תהיה היא העוגן לחבר את הכל אל הרוממות האלהית העליונה, ובכך יהיו שמורים יותר מפני סכנות העולם הזה.

ליקוטי מוהר"ן תניינא תורה נח

והכלל, כי אסור לייאש עצמו. כי אפי' מי שהוא איש פשוט ואינו יכול ללמוד כלל, או שהוא במקום שאי אפשר לו ללמוד וכיוצא בזה, אעפ"כ, גם בעת פשיטותו צריך להחזיק עצמו ביראת ה' ובעבודה פשוטה לפי בחינתו. כי גם אז הוא מקבל חיות מהתורה כנ"ל, ע"י איש פשוט הגדול, היינו הצדיק הגדול, שהוא לפעמים איש פשוט, שהוא מחיה את כולם כנ"ל. ואפי' מי שהוא ח"ו במדרגה התחתונה לגמרי ח"ו ר"ל, אפי' אם מונח בשאול תחתיות ר"ל, אעפ"כ אל יתייאש עצמו, ויקיים מבטן שאול שועתי (יונה ב), ויחזיק עצמו במה שיוכל, כי גם הוא יכול לחזור ולשוב ולקבל חיות מהתורה ע"י הצדיק הנ"ל. והעיקר לחזק עצמו בכל מה שאפשר, [כי אין שום יאוש בעולם כלל (ואמר אז בזה"ל קיין יאוש איז גאר ניט פאר האנדין) ומשך מאד אלו התיבות קיין יאוש וכו', ואמרם בכח גדול ובעמקות נפלא ונורא מאד, כדי להורות ולרמז לכל אחד וא' לדורות, שלא יתייאש בשום אופן בעולם, אפי' אם יעבור עליו מה] ואיך שהוא, אפי' אם נפל למקום שנפל ר"ל, מאחר שמחזק עצמו במה שהוא, עדיין יש לו תקוה לשוב ולחזור אליו ית': ואפי' איש פשוט, ג"כ צריך שיהיה לו יראת שמים. ויש כמה בחי' יראות, כי למעלה דברנו מבחי' דרך ארץ, היינו הדרך לא"י. אמנם א"י בעצמה, יש בה ג"כ בחי' עשר קדושות. כי יש שם יוד בחינות קדושות זו למעלה מזו, והם בחי' ע"מ. וכל מאמר יש לו בחי' יראה, בחי' (תהלים קיט) הקם לעבדך אמרתך אשר ליראתך. כי יש יראה למעלה מיראה, (ולא סיים לבאר זה הענין). וצריך לחזק עצמו ביראת שמים גם בעת פשיטותו, בכל מה שיוכל. ויכול לבא לשמחה גדולה, ע"י תמימותו ואמונתו. כי חכמות אין צריכין כלל, רק אמונה ותמימות ופשיטות, בלי שום חכמה כלל. כי חכמות מזיקים מאד להאדם, והחכמים נלכדים בחכמתן של עצמם. כי החכמה מתעה אותו מחכמה לחכמה, ומאותה החכמה לחכמה אחרת, וכן מחכמה לחכמה יותר ויותר, עד שנלכד ונתעה בחכמות עצמו. בבחי' (איוב ה) לוכד חכמים בערמם, בערמם דייקא, היינו בערמימות וחכמות שלהם בעצמם הוא לוכד אותם. אשרי ההולך בתמימות:

הרב אהרון ליכטנשטיין

לאחר שנשלמה בנייתם של כל חלקי המשכן הובאו החלקים השונים אל משה (ל"ט, לג) והוא חיבר אותם והקים את המשכן (מ', יח). ומסביר רש"י (ל"ט, לג):

שלא היו יכולים להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן הניח לו הקב"ה ברמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים שאין כח באדם לזקקן ומשה העמידו. אמר משה לפני הקב"ה: איך אפשר הקמתו ע"י אדם? א"ל: עסוק אתה בידך. נראה כמקימו והוא נזקף וקם מאליו, וזהו שנא' "הוקם המשכן" - הוקם מאליו.

במדרש מובאים הדברים בצורה קצת שונה (נ"ב, ד):

"ואת עלית על כולנה" למה שעשו את המשכן ולא היו יודעים ליישבו, מה עשה, נטלו כל אחד ואחד מלאכתו ובאו להם אצל משה ואומרים - הרי קרשים, הרי בריחין. כיוון שראה משה אותם מיד שרה עליו רוח הקדש והקימו.

בין עושי המשכן היו אנשים מקצועיים מאד בתחום חרש וחושב ורוקם בתכלת ובארגמן... (ל"ח, כג), וכן: "מלא אותם חכמת לב... כל מלאכה וחשבי מחשבות" (ל"ח, לה). כל אחד ידע היטב לעשות את תפקידו אך איש מהם לא ידע לחבר את כל החלקים למשכן אחד. עודף המקצועיות שלהם בתחומם היתה להם לרועץ - הם לא ידעו מאומה מעבר לתחומם ולכן לא הצליחו לראות את התמונה הכוללת ולהקים את המשכן. רק משה היה בעל חזון ומעוף וידע לראות את התמונה המלאה ולהבין איך משתלבים החלקים זה בזה. כל זה לדעת המדרש.

אך לדעת רש"י הבעיה היתה אחרת - הקרשים היו כבדים מדי, וגם משה לא הצליח להרימם. הוא עשה את מה שהוא יכול היה לעשות, והשאר נעשה מאליו. מדוע לא יכל אדם אחר להעמיד פנים שהוא מקים, והמשכן היה מוקם מאליו? - משה היה היחיד שיכל לנסות להעמיד את הקרשים, להשקיע את מיטב כוחותיו ולעשות מה שביכולתו עד הנקודה שבה יכולתו מגעת, ומנקודה זו הקב"ה עושה את העבודה. כאן ייחודו של משה אינו נוגע לראיית התמונה הכוללת או לחזון ושאר רוח, אלא ליכולת ההשקעה בנושא אחד. משה לא התייאש, הוא ניסה להקים והקב"ה סייע בידו.

ממשכן של קרשים ובריחים אפשר ללמוד גם על משכן של נפש ורוח: שתי התכונות של משה נחוצות כדי לבנות כראוי משכן רוחני. אדם חייב לבנות לעצמו אישיות כוללת - לא להתרכז בפן אחד של לימוד אלא בפנים רבים, ולא להתרכז בלימוד בלבד אלא במערך המלא של תורה, יראת שמים ומידות. לבנות אישיות שלמה עם שילוב של לימוד, השקפה ומעשה. לא ללמוד מהתרבות הכללית הנטוה לעודד רכישת מיומנות ומקצועיות בנושא ספציפי, על חשבון תשומת לב לנושאים אחרים. אדם צריך להיות איש אשכולות, להעניק תשומת לב לכל התחומים.

מצד שני, אדם צריך לדעת שבניה כזו דורשת השקעה ומאמץ. אסור לאדם לחשוב שזה יבוא מעצמו ומאידך אסור לו להתייאש. אדם חייב לעשות את כל מה שהוא יכול ומכאן והלאה יעזור לו הקב"ה: "וממדבר מתנה" - אם אדם משים עצמו כמדבר זה שהכל דשים בו, תורה ניתנת לו במתנה" (עירובין נד).

רש"י הירש פרשת פקודי

(יז) הוקם המשכן - המשכן כבר הוקם. לעיל כט, ל ולז נאמר, כי ימי המילואים של הכהנים היו שבעה וכי בכל יום משבעת הימים האלה היה על משה לעשות את מעשי המילואים ולהקריב את קרבנות המילואים. כן למדים אנחנו מספרי, במדבר ז, א, "שכל שבעת ימי המילואים" - כלומר, שבע פעמים - "היה משה מעמיד את המשכן ובכל בוקר ובוקר מושחו ומפרקו, ואותו יום - כלומר, באחד לחדש ניסן - העמידו משחו ולא פרקו". מכאן ש"הוקם המשכן", הקמתו באחד בניסן היתה סופית ונועדה לאורך ימים. כלום היה זה רמז אף לגבי המקדש, רמז המורה על עתידו: שייבנה שבע פעמים, ושבע פעמים - או יחליף את מקומו או ייחרב, - עד שיקוים דבר הנביא: "והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית - ה' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל - הגוים והלכו עמים רבים וגו' כי מציון תצא תורה ודבר - ה' מירושלם ושפט וגו' וכתתו וגו' לא - ישא גוי אל - גוי חרב ולא - ילמדו עוד מלחמה" (ישעיה ב, ב - ד)? אין לנו אלא להביע השערה זו בדרך שאלה ולהצביע על כך, כי מבחינה היסטורית עברו על המקדש שבעה גלגולי בנייה: במדבר, גלגל, שילה, נוב, גבעון, בית ראשון, בית שני - שכולם נסתיימו בחורבן, עד אשר באחרית הימים יקום ויעמוד לעד הבנין השמיני שאנחנו מצפים לו במהרה בימינו.

שם משמואל שמות פרשת פקודי

ונראה שזה הי' רמז לישראל אחרי נפלים ממדרגתם מחמת חטא העגל שלא יאמרו גואש, כי בכח החידוש שיש בישראל בכחם בכל עת להתחיל מחדש כאילו לא טעמו טעם חטא מימיהם, ורשפי' רשפי' אש שלהבתי, וע"כ נאות נמי זמן הקמתו בחודש ניסן זמן החידוש, דוגמת לידת יצחק בחודש הזה, ויתכן שכח זה בישראל נמי ירושה מיצחק אבינו כנ"ל שהוא הי' חידוש בריאה. ומעתה דברי המדרש מבוארים שהקב"ה מתכוון להעמיד המשכן בחודש שנוולד יצחק: ומזה לימוד לאדם שיבין וישכיל בדעתו מה שחודש ניסן מבקש ממנו, שיתחדש בכל עניניו מחשבה דיבור ומעשה כאילו הוא חידוש בריאה ולא תזכרנה הראשונות ולא תעלינה על לב. וזהו הענין (ר"ה ז' א) חדש והבא קרבן מתרומה חדשה, ובירושלמי (ר"ה פ"א ה"א) תרומת שקלים כתחילתה, ולפי דרכנו כמו הקמת המשכן שנחשבה כחידוש בריאה כן לדורות, וזהו הענין (מגילה י"ג) שהקדים שקליהם לשקליו, כי ההכנה למצוה היא נשמת המצוה, והיא שעמדה להם בימי המן שאמר ישנו מן המצות, היינו שהם בבחינת שינה בלתי חידוש וחיות. וכבר דברנו בזה: